

In het kader van de viering van ons 20-jarig bestaan past het om ook even de aandacht te vestigen op degene, naar wie ons natuurcentrum is genoemd n.l. Jan Verwey. Bekend is, dat Jan Verwey een van de belangrijkste vogelwaarnemers te Noordwijk is geweest en dat wij ook vele belangrijke gegevens uit deze omgeving aan hem te danken hebben.

Jan Verwey gaf niet slechts een kale opsomming van gegevens, maar wist ook zijn waarnemingen in een boeiende verteltrant naar voren te brengen. Een leuk voorbeeld hiervan werd onlangs aangetroffen in de Gids voor de Badplaats Noordwijk, welke aan het einde van de twintiger jaren werd uitgegeven door de firma Dorsman te Noordwijk. In deze gids staan verschillende bijdragen van toendertijd bekende Noordwijkers, onder wie ook Jan Verwey. Met toestemming van de opvolger van de firma Dorsman wordt de bijdrage van Jan Verwey hieronder afgedrukt. De illustraties zijn van de belangrijke Noordwijkse illustrator Leon Senf.

C.M.J. Verweij.

NOORDWIJK'S VOGELS

door JAN VERWEIJ.

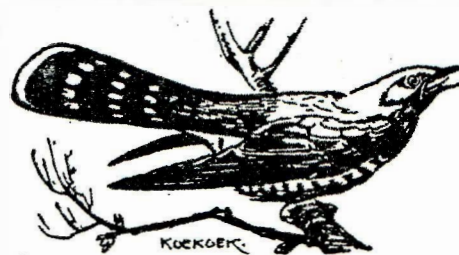

ver de koppen flikkert 't Westen nog zwak op, maar de sluier van lichtgrijs waas en vochtige duisternis heeft zich al over de dellen gespreid, de schaduwen hebben zich verder en verder gestrekt en ze sluiten tenslotte de polder in, waar een eenzame Reiger schor-schreeuwend de nachtelijke stilte verbreekt. Loom-zwaar, als zijn ze vermoeid van 't bloeien in 't licht, buigen de bloemen hun hoofden en schijnen in te sluimeren na den zonnigen dag. Maar op de hooge helling wordt 't levendig.

In 't begin van den avond zaten op Van Eeden's duin, bij de netten, in „de Puik”, langs de Golfbanen en in de richting van de kustwacht, eigenlijk overal, druk roepende Koekoeken.

Maar als de grijze kilte aangesloten komt, de helmsprietten bulgen onder den zwaren last van den dauw, gaan ze zich roeren en net voor de duisternis invalt, zijn hun silhouetten te zien als ze met hun drieën, vieren, vijven voortjagen, de helling langs, de laagten door, de dellen over, de berken in, voortstulven, roepend, lachend, gorgelend, drukker en drukker, tot de korte nacht gevallen is en de Nachtzwaluw in de groote vallei zelfs zijn ratel heeft gestaakt.

Heerlijk zijn die Mei-avonden, heerlijk, heerlijk mooi en stom zijn de menschen, die ze verboemen in dorp of stad, in drukte en lawaalerigheid. O, kon ik toch één nacht een Koekoek zijn en meege-

nieten, deelen in al de liefde en opgewondenheid, die een koekoekshart op die stille avonden doen kloppen. En als den volgenden dag 't Oosten begint te lichten, de donkere wolkbanken, goud omzoomd, afsteken tegen 't rosse kleed er achter, de kilte optrekt en de peen zijn hoofd weer opsteekt, zijn ook de Koekoeken al bezig, jagend, roepend, lachend, maar geen landman die de druktemakers ziet, vermoedt wat zich in den nacht weer heeft afgespeeld.

Bedoeld is hier de hooge duingroep benoorden het tegenwoordige hoenderpark „Hoog Waeck”, waar toendertijd 't Hoogwakers Boschje te vinden was, het eenige duinboschje dat Noordwijk aan Zee in zijn meer onmiddellijke omgeving rijk was. Toen 't door inboorlingen gestolen werd in de nachten van een der oorlogswinters (1917—'18), verdwenen uit dit verrukkelijk stukje duin de weinige resten van voor Noordwijk aan Zee aantrekkelijke — want minder algemeene — soorten. Een der aardigste van deze was de *Grauwe Klauwier*, een kleine zangvogel met roofvogelmanieren, die de eigenaardigheid heeft, gevangen muizen, hagedissen, kikvorschen, hommels en ander gedierte op de doornpunten van doode duindoornstruiken of op prikkeldraadpunten te spietsen. Wel waren ook andere plekken bij Noordwijk Klauwieren-broedparen rijk, maar nooit

waren daar die aantallen opgeprikte dieren te vinden, die de genoemde vogels te zien gaven. Die andere plekken worden ook thans nog door Klauwieren bewoond: loopt men 's zomers den Duinweg af tot de boerderij Puiken Duin, een paar kilometer benoorden het dorp, dan kan het niet missen of men treft voor of voorbij die boerderij de Klauwieren aan in het hout op de helling of op de telegraafdraad. Meest zijn ze weinig schuw, hoewel ze zich, wanneer ze eieren hebben, zeer stiekum en verborgen weten te houden. De dieren trekken vroeg in het najaar weg (reeds in Juli en Augustus, uiterlijk einde September), om in tropisch en zuidelijk Afrika den winter te passeeren.

Die Duinweg is veel belangrijker dan zijn grove keien met fossielen uit het Kolentijdvak zouden doen vermoeden. Velen zullen de kleine vogels met witte stuit kennen, die in het duin broeden in de konijnenholen; ze heeten *Tapuiten*. Door de dorpsjongens duinstagger of kortweg „stag” genoemd. Die dieren komen, waar geschikt terrein niet ontbreekt, voor in bijna geheel

Europa en zelfs op IJsland en Groenland. In Noord-Europa worden ze wat groter dan bij ons en de vogels van Groenland worden zóó frisch, dat de reiziger-dierenkenner die ze in 1789 in hun winterkwartieren aan de Senegal benoorden de Goudkust in West-Afrika verzamelde, ze als aparte soort beschreef, zooals trouwens met veel vogels gebeurd is, die later als verschillende geographische rassen van eenzelfde soort werden beschouwd. Later bleek toen dat het broedterrein dezer vogels op Groenland lag. En nu mag ieder het als een groot voorrecht beschouwen dat hij in Mei, wanneer deze vogels op reis naar het Noorden zijn, onder de Tapuiten die den dag doorbrengen op het bouwland langs den Duinweg, om den nacht daarop verder te reizen, vogels kan te zien krijgen, die de hitte van Midden-Afrika vaarwel hebben gezegd, omdat ze niet weerstand konden bieden aan den drang die hen teruggedreef naar het land van sneeuw en gletschers aan de Noordelijke IJszee. Indien ooit uit iets de machtige drang van het trekinstinct kan blijken, dan is het wel uit de reis van dit en dergelijke kleine vogeltjes. Liefst zoeken ze bij ons in het voorjaar de aardappelvelden op, die tegen verstuiven met stroo beplant zijn.

Zooeven noemde ik de boerderij Puik en Duin. Deze vormt een aantrekkingspunt voor ieder die in de trektijden de kleine nachttrekkers aan den binnenduinrand de dag wil zien passeeren, en wel omdat het hout daar, voor de nachttrekkers zelf veel aantrekkingskracht bezit. Evenals in den tuin

van Huis ter Duin en bij Villa Stirum, huist er een *Nachtegalen*paar; doch de *Wielewalen* die zich 's zomers vaak in de omgeving van de boerderij ophouden, broeden er niet; waarschijnlijk zijn het één jaar oude vogels die nog niet geslachtsrijp zijn en aan den binnenduinrand hun eersten zomer passeeren. Wel broedt er een paar *Houtduiven*, een paar *Groote Lijsters* en verder *Tuinfluiter*, *Spotvogel*, *Vliegenvanger* en meer. Ook in de trektijden en in den eigenlijken winter stelt Puiken Duin haast nooit teleur en in 't verslag van Trekstation Noordwijk aan Zee, dat de vogeltrek bij Noordwijk voor den herfst van 1918 uiteenzette, werd het dan ook vaak genoemd.

Wie Puiken Duin bereikt, raakt vanzelf in de in 1914 begonnen dennen-aanplant verzeild, het terrein met zijn zebra-ruggen van donkergroene kleur, dat onder toezicht staat van den heer Rusch. Aardig is het, de veranderingen na te gaan, die het opgroeien der dennen langzamerhand in het voorkomen van broedvogels teweeg brengt. Zoo is nu al heel opvallend het verdwijnen van vogels die van open terrein houden, vooral van *Tapuit* en (langzamerhand) van *Kievit*, en de toename van meer houtminnende soorten, waaronder vooral de *Geelgors*, bij de inboorlingen 't best als gele haverkneuk bekend. Maar bovendien veroorzaakt de dennen-aanplant het blijven-hangen van vogels die hier vóór de ontginning slechts als doortrekkers voorkwamen en nu dit duin tot hun broedgebied gaan maken; b.v. de *Boomleeuwerik* en de *Ekster*. Het zou mogelijk zijn door doelmatige beplanting, waarbij men groote brokken duin boomvrij zou moeten laten, het behoud van de echte duinvogels in de hand te werken, zoodat we vogels als *Tapuiten*, *Wulpen*, *Kieviten* en *Scholeksters* niet tot de langzaam uit dit duin verdwijnende soorten zouden behoeven te rekenen.

Typeerend voor bijna al het duin rond Noordwijk is het groot aantal *Kneuen* die hun nesten voornamelijk onder in de duindoornstruiken bouwen. Ze zijn familieleden van *Vink* en *Groenling* doch vormen in zoover een uitzondering op de overige vinkvogels, dat ze, niet alleen zichzelf, doch ook hun jongen, uitsluitend of bijna uitsluitend met zaad voeren. Dat zaad is bij jonge vogels van buiten af door de krophiid in de krop te zien, het schemert groen door. Toegevoegd zij nog, dat bijna alle overige „zaadetende” vogels hun jongen (en ook mogelijk zichzelf in den broedtijd) met insecten voeden.

Ook *Paapjes* broeden in niet klein aantal in Noordwijk's omgeving. Ze worden, evenals alle vogels die min of meer blauwgekleurde eieren leggen, door de dorpsjeugd „blauwpaapjes” genoemd. De dieren zijn virtuos in het nabootsen van vogelgeluiden wat ze met Klauwier, Tapuit en andere gemeen hebben.

Aan het strand is in den zomer dicht bij het dorp niet heel veel te zien. *Scholeksters* die met

Grutto's, Tureluurs en Kieviten in den polder aan de binnenzij broeden, vliegen nogal vaak heen en weer tusschen polder en strand, waar ze tijdens het ebbén altijd wel een en ander te vinden weten. Op warme zomeravonden zijn af en toe *Zwartkopmeeuwen, Wulpen* en *Regenwulpen* op doortrek te zien, die de Strandvlooiën najagen, welke op dergelijke avonden bij honderden het strand bevolken.

Het zijn kleine dieren van de familie der schaaldieren waartoe ook onze krabben, kreeften, garnalen en pissebedden hooren. Ze hebben met vlooiën die insekten zijn, dus niets te maken, zijn verder veel grooter en bleek van kleur. De *Scholeksters* zijn kenbaar aan hunne zwarte en witte kleuren en hun roode pooten en langen rooden bek. Soms kun je ze bezig zien, terwijl ze de kokkels (de z.g. eetbare hartschelpen) uit de ondiepe zwemmetjes halen, waar deze achter zijn gebleven na 't vallen van het water. Ze zetten deze met hun slotzij in den grond en bewegen dan den snavel tusschen de twee schaalhelften heen en weer, waarbij ze dan waarschijnlijk de sluitspijeren doorknippen en waarmee het weekdier zijn schalen toeknipt. Daarna wordt het dier uit de schaal gehaald en verorberd. Vaak echter loopen ze er eerst even mee naar het water, waar ze het vleesch blijkbaar afspoelen.

Behalve Scholeksters kent ieder strandwonderlaar de kleine vogels die langs de brandingslijn voedsel zoeken en voor elke hoogoplopende golf bliksemsnel het strand oprennen. Meest worden ze zonder uitzondering *strandloopers* genoemd, maar meestal zijn het *pleviertjes*. Er zijn n.l. twee soorten van deze hardloopers, de echte strandloopers die langere snavels hebben en voornamelijk 's winters het strand verlevendigen, en de pleviertjes met korter snavels, die er 's zomers voorkomen. De laatsten kunnen broedvogels van ons strand zijn, ze trekken terug tusschen einde Juli en begin November en brengen den winter door zuidelijk van de Gironde-oeveren. Een klein aantal overwintert ook op onze Wadden. De strandloopers daarentegen — op een enkele uitzondering na — broeden in ons land niet, doch zij voelen zich thuis aan de kusten van de Noordelijke IJszee, op Spitsbergen, Groenland en het Taimyr Schiereiland in Noord-Siberië. En hoewel sommige zuidwaarts trekken tot aan kaap de Goede Hoop, brengen andere den winter door aan bijna alle kusten van het bevoorrechte West-Europa. Zien we ze hier bij uitzondering in

Juni of Juli, dan hebben we zeer waarschijnlijk met eenjarige vogels te doen, die niet geslachtsrijp zijn en bij ons overzomerén. Einde Juli of begin Augustus komen de eerste trekkers intusschen al weer uit het Noorden terug, afzakkend naar de winterkwartieren.

Wandelt men wat verder van het dorp af, waar het strand rustiger wordt, dan heeft men in de zomermaanden altijd kans, groote gezelschappen *Sterntjes* rustend aan te treffen. Ze doen aan de meeuwen denken, maar zijn slanker en kleiner dan de meesten onzer meeuwen. Aan ons strand ontmoet men vrij regelmatig drie soorten: de *Groote Stern* die grooter en lichter van kleur dan de andere soorten is en een zwarte snavel heeft, de *Gewone Stern* of *Vischdiel* met roode, zwartgepunte snavel, tegelijk de algemeenste; tenslotte de *Dwergstern*, die het kleinste is en een zwarte punt heeft aan zijn gele snavel. Een groot deel van hun tijd brengen de rustende dieren door met het in orde brengen van hun toilet. Af en toe vliegt er even een weg over zee om met een vischje terug te keeren, dat steeds dicht achter de kop gedragen wordt. Het lijkt wel of zoo'n met voedsel terugkeerende vogel zijn verwanten of vrienden tot spelen wil uitnoodigen: het dier loopt met de visch in zijn snavel verschillende andere vogels af, die er soms naar pikken of die al bedelend hun bek opensperren, terwijl de bezitter van de visch telkens opvliegt als om een ander tot een spel van najagen uit te noodigen. Wat nu en dan lukt.

De herfsttrek naar het Zuiden begint bij deze Sterntjes zeer vroeg, al in Juni wanneer nauwelijks de voorjaartrek ten einde is. In Juli, Augustus en September komen ze in groot aantal door, maar in October worden ze spaarzamer en vogels in de tweede Octoberhelft behooren tot de uitzonderingen, hoewel Thijssen er eens twee zag nog op 1 November en de Engelsche waarnemers met hun zacht klimaat ook wel eens een Vischdiel in den winter rijk waren.

Meeuwen zijn er in de zomermaanden weinig, die komen in grooter aantal wanneer de Sterntjes verdwijnen en de October-stormen waaien. Dan werken ze bij tientallen en soms bij honderden in het aanspoelsel en al krijschend en vechtend slikken ze de zeesterren door in hun geheel.

